

Onalar stressining bolaning ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri

Ibodullayeva Dilafuz

UrDPI o'qituvchisi

Annotatsiya

Tadqiqot ob'yektlari O'zbekiston respublikasi Xorazm viloyatida joylashgan 4ta bolalar bog'chasidagi 200 nafar tarbiyalanuvchi va ularning onalari qatnashdilar. Ostberg (1998), Ostberg va Hagekull (1997) tadqiqotida Abidin (1990) tomonidan ota-onaning stressini o'lchash uchun ishlab chiqilgan tadqiqot asosida ishlandi. Ota-ona stressi indeksiga (PSI) asoslanib, faqat bola tarbiyasidagi stressni o'lchash uchun mo'ljallangan tadqiqotni ishlab chiqdilar. PSQ (Ota-onalik stressi so'rovi) anketasi Eun-Kyung Huh (2004) tomonidan moslashtirilgan va o'zlashtirilgan. Onalarning ota-onalik munosabatlarini o'rganish uchun Won-Young Li (1983) tomonidan moslashtirilgan Schaeferning MBRI (Onalar xulq-atvorini o'rganish vositasi) ishlatilgan. Yig'ilgan ma'lumotlar bo'yicha statistik tahlil SPSS 23.0 dasturi yordamida amalga oshirildi. Tadqiqot mavzusining umumiy tafsilotlarini bilish uchun chastota va foizlar olindi va o'lchov vositasining ishonchliligini tekshirish uchun Kronbax a koeffitsiyenti hisoblab chiqildi.

Kirish

Azaldan O'zbekiston xalqi o'zini “bolajon xalq” deb ataydi va tug'ilishni fazilat deb biladi. Buni O'zbekistonda yoshlarning asosiy qadriyati “oila va farzand” ekanligi, oila qurish, farzandlar tarbiyasi hayotdagi muhim maqsad sifatida qaralayotganida ham ko'rish mumkin.

O'zbekistonlik ota-onalar o'z farzandlarini tarbiyalash uchun o'z jonlarini fido qilishlari, ota-onalar esa o'z farzandlarini jamiyatda yashashlari uchun o'qitishlari shart deb bilishadi. Ma'lumki, onalar bolalarni tarbiyalashda otalarga qaraganda ko'proq mas'uliyatga ega. Islom madaniyati hisoblangan O'zbekistonda erning oilasi uchun pul topishi, xotinning esa uyda farzand tarbiyasi bilan shug'ullanishi muhim ahamiyatga ega, shuning uchun onaning farzand tarbiyasiga munosabati bolalarga katta ta'sir ko'rsatishi shubhasiz. Qolaversa, o'zbek ayollarining o'rta ta'lim darajasi oshib borayotgan bo'lsa-da, jamiyatda o'sishi oson bo'lmagan sharoitda farzand tarbiyasi uchun o'zini qurbon qilgani uchun ular ota-onalik stressini boshdan kechirishi shubhasizdir. Qolaversa, O'zbekistondagi

maktabgacha ta'lim muassasalari bo'lgan bolalar bog'chalari va maktabgacha ta'limga qamrov darajasi qanchalik yuqori bo'lmasin, undagi pedagogik jarayonlar sifat ko'rsatkichlarining pastligi va bolalarni tarbiyalash yukining yuqori bo'lishi onalar stressining kelib chiqishiga sabab bo'lishi mumkin.

Ona o'z farzandlarining hayotiga doimiy ta'sir ko'rsatadigan muhim shaxsdir. Shu sababli, onaning ota-onalikka qarama-qarshi munosabati va ota-onalikka bo'lgan stressi bolaning o'sishi va rivojlanishiga salbiy ta'sir qiladi va ular katta bo'lganidan keyin ham bolalarda ijtimoiy moslashuv muammolarini keltirib chiqaradigan kuchli omilga aylanadi. Boshqacha qilib aytganda, onaning ota-onalik munosabatiga qarab, bolaning muammoli xatti-harakati kamayishi yoki kuchayishi mumkin. Bundan tashqari, ota-onalarning stressiga e'tibor qaratish lozim, chunki u qaysi davrdan qat'iy nazar, oilaviy munosabatlarga va bola tarbiyasiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalik stressi ota-ona rolini bajarish jarayonida seziladigan stressni anglatadi. Farzand tarbiyasidagi yuk va mas'uliyat ortib borishi bilan onalar tomonidan his etilayotgan ota-onalik stressi kuchayib, bolalarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Agar onaning ota-onalik stressi yuqori bo'lsa, u bolaning ehtiyojlariga befarq bo'lib, bolaga unchalik qiziqmaydi. Bundan tashqari, onaning ota-onalikdagi stressi uning farzandlari bilan o'zaro munosabatlariga salbiy ta'sir qiladi va bolalarning ijtimoiy rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'lmagan bolalarda o'zini o'zi qadrlash, akademik ko'rsatkichlar, g'azab va jahldorlik, tengdoshlari bilan ijobiy munosabatlar o'rnatishda qiyinchiliklar mavjud bo'lishi mumkin.

Onaning ota-onalikka munosabati va ota-onalikka bo'lgan stress bilan bog'liq bo'lgan bolalarning muloqotchanligi - bu bolaning jamiyat a'zosi sifatida o'sib ulg'ayishi va rivojlanishi paytida boshqalar bilan o'zaro aloqada bo'lish orqali to'g'ri ijtimoiy hayot kechirish qobiliyatidir (Koreya erta bolalar ta'limi jamiyati, 1999). Bolalar onalari bilan eng yaqin munosabatda bo'lish va ular bilan eng ko'p vaqt o'tkazish orqali boshqalar bilan o'zaro muloqot qilish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy rivojlanish asoslarini o'rganadilar. Ona bolaning umumiy rivojlanishida mutlaq ishtirok etadigan va shaxsiyat rivojlanishi, ijtimoiy va hissiy rivojlanishiga ta'sir qiluvchi muhim shaxsdir.

Ma'lumki, keyingi paytlarda ijtimoiy hayotimizda onalar stressidan aziyat chekuvchi va bu vaziyatning qurbonlari haqidagi hodisalar quloqqa chalinmoqda. Buning sababi turlicha, ya'ni, moliyaviy-iqtisodiy qiyinchiliklar yoki ota-onalik

bilimini puxta o'rganmaslik, mas'uliyatsizlik, turmush o'rtog'ining xiyonati, hayotiy tajribalarning yetarli emasligi bo'lishi mumkin.

Yuqoridagidek, onaning ota-onalikka munosabati va ota-onaning stressi bolaning ijtimoiy rivojlanishi bilan chambarchas bog'liqligini ko'rish mumkin. Shu bilan bog'liq bo'lgan tadqiqotlarni ko'rib chiqsak, onalarning ota-onalik munosabatlari va bolalarning ijtimoiy ko'nikmalari va onalarning ota-onalik stressining bolalarda muammoli xatti-harakatlarga ta'siri bo'yicha tadqiqotlarni ko'rish mumkin. Biroq O'zbekistonda onalarning ota-onalikka bo'lgan munosabati yoki ota-onalik stressi bo'yicha tadqiqotlar juda kam. Bundan tashqari, onalarning ota-onalik munosabatlari va ota-onalik stressi bilan bog'liq holda bolalarning ijtimoiyligini o'rganadigan tadqiqotlarni topish qiyin. Shu maqsadda tadqiqot ob'yektlari belgilandi.

Asosiy qism

Ota-onalarning stressi bolalar bilan kundalik hayotda takrorlanadigan qiyinchiliklar, onalar uchun hissiy qiyinchiliklar va og'irliklarni keltirib chiqaradigan, masalan, asabiylashish, jismoniy charchash, bezovtalik kabi ta'riflanadi. Bu onalarning farzandlarini tarbiyalashda ota-onalik xatti-harakatlari bilan bog'liq bo'lgan rivojlanish va his-tuyg'ularga ta'sir qilishini ko'rish mumkin. Ota-onalarning stressi - bu muayyan vaziyatda yuzaga keladigan va oila tizimiga qarshi turishning rivojlanish jarayonida ma'lum darajada kutilgan stressdir. Onalar o'z farzandlarini tarbiyalashi davomida ruhiy va jismoniy iztirobni his qilishlari va bolalarda erkinlik yo'qligi sababli psixologik yukni his qilib yashashlari mumkin.

Ota-onalarning stressi ota-onalar va bolalar o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida yuzaga keladigan kundalik stressdir, ammo bu stressning juda muhim sababi bo'lib, u bolaning xatti-harakati, ota-onalarning ruhiy salomatligi va oila faoliyatiga stressdan ko'ra aniq voqealar ko'proq ta'sir qiladi. Kichkina kundalik stresslarning to'planishi muayyan hodisalar tufayli yuzaga keladigan stressdan ko'ra shaxsning hissiy barqarorligiga ko'proq salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi sababli, kundalik stressdan ko'ra ota-onalarning stressiga ko'proq e'tibor berish kerak. Ma'lum bo'lishicha, bolalarni tarbiyalashda stress yuqori bo'lsa, ota-onalarning tarbiyaga bo'lgan qiziqishi, mehr-oqibati pasayib, ular o'z farzandlariga nisbatan salbiy va noto'g'ri tarbiyaviy xatti-harakatlarga kirishadilar. Ota-onalarning

tarbiyalashdagi stressi ularning tarbiyaviy xulq-atvori bilan chambarchas bog‘liq, shuning uchun ota-onalar ota-onalik stressini qanchalik ko‘p boshdan kechirishsa, ular o‘z farzandlariga nisbatan istalmagan ota-ona xatti-harakatlarini ko‘paytiradilar, bu esa bolaning o‘shishi va rivojlanishiga salbiy ta‘sir qiladi.

Lazarus va Folkman (1984) muhim hayotiy voqealar yoki kundalik stressning to‘planishi bolalar va onalar o‘rtasidagi noto‘g‘ri aloqalar bilan bog‘liqligini tushuntiradi. Farzandlarini tarbiyalashda onaning stressi shu nuqtai nazardan muhim hisoblanadi. Buning sababi shundaki, ona oilada eng asosiy rol ni o‘ynaydi. Oilaviy stressni o‘rganish guruhi (1994) onalar farzandlarini tarbiyalashda boshdan kechiradigan stressning uchta asosiy sababini tushuntiradi. Birinchidan, onaning o‘z roli haqida bo‘lishi mumkin bo‘lgan fikrlari va his-tuyg‘ulari; ikkinchidan, bolaning xatti-harakati yoki bolaning rivojlanishi bilan bog‘liq muammolarning paydo bo‘lishi, uchinchidan, onaning hissiy muammolari, shaxsiy kasalligi yoki oila a‘zolaridan yordam ola olmaslik, ishxonada jamoa a‘zolari tomonidan qo‘llab-quvvatlashining yetishmasligi, maxsus hayotiy hodisalarning ro‘y berishi va boshqalar bo‘lishi mumkin.

Ota-onalarning sog‘lig‘i holati ota-onalarning stressida juda muhim rol o‘ynaydi. Onalar salomatligi va stress o‘rtasidagi bog‘liqlik bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotga ko‘ra, ona qanchalik sog‘lom bo‘lsa, uning o‘ziga bo‘lgan hurmati shunchalik ijobiy bo‘ladi va hayotidan qoniqish darajasi yuqori bo‘ladi va umumiy stressdan xabardorligi shunchalik past bo‘ladi. Onaning jismoniy salomatligi bolalarga g‘amxo‘rlik qilish uchun zarur bo‘lgan energiya manbai bo‘lib, u ruhiy salomatlik bilan ham bog‘liq, shuning uchun onaning sog‘lig‘i holati bolalarni tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.

Crnic va Greenberg (1990) stressni kundalik stress sifatida kontseptsiyalashtirib, uni oilaviy hayotdagi ota-ona va bola munosabatlarning tabiati sifatida ta‘riflagan, bu yerda kundalik tartibdagi takrorlanuvchi hodisalar ota-onalarni bezovta qilish, qiyinchilik va g‘azablanishga olib keladi, bu esa stress sifatida ishlaydi. Bu g‘amxo‘rlikka muhtoj bo‘lgan yosh bolalari bo‘lgan ota-onalarning stressini tushunishda muhim tushuncha ekanligini aytdi. Ota-onalarning bunday kundalik stressi ota-onalarning ijtimoiy-iqtisodiy holatidan yoki ota-ona va bolaning o‘zaro ta‘siridan qat‘iy nazar sodir bo‘lishi mumkin va xavfli va xavfli bo‘lmagan guruhlarda ham paydo bo‘lishi mumkin, shuning uchun ota-onalarni tarbiyalash jarayonini tushunish muhimdir. Boshqacha qilib aytadigan bo‘lsak,

"kundalik stress" tushunchasini ota-onalarning roliga nisbatan qo'llash mumkin. Kundalik hayotda bolalarga g'amxo'rlik qilish har kuni takrorlanadi va hayotda ota-onalarni muntazam, zerikish, asabiylashish kabi holatlarga olib keladigan ko'plab vaziyatlar mavjud. Bu ota-onaning stressini tashkil etuvchi muhim omil bo'lishi mumkin.

Ota-onalarning stressiga ta'sir qiluvchi omillarni birinchidan, bolaning xususiyatlariga, ikkinchidan, ota-onalarning xususiyatlariga va uchinchidan, vaziyatli hayotiy stressga bo'lish mumkin.

Birinchidan, bolaning xususiyatlari ota-onalarning farzandlarini qanday tarbiyalashiga va bolaning turli xatti-harakatlariga asoslanib, ularning ota-onaga munosabatini aniqlashiga katta ta'sir ko'rsatadi. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, bolalar shaxsiy rivojlanish xususiyatlariga qarab vaqti-vaqti bilan o'zgarib turadigan vaziyatlarni boshdan kechirishadi va ularni idrok etishlari va ular bilan kurashish usullari ularga g'amxo'rlik qiluvchilarning xatti-harakatlariga ta'sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bolalarning bu xususiyatlari ota-onalarning stressiga ta'sir qiladi. Umuman olganda, temperamenti og'ir bo'lgan bolalarda tashvish va tajovuzkorlik kabi muammoli xulq-atvorning paydo bo'lish xavfi bor, tez xafa bo'ladigan bolalar tez jahli chiqadi va tasalli topishda qiynaladi, juda faol bolalar esa haddan tashqari energiyaga ega bo'ladi.

Ikkinchidan, ota-onaning o'ziga xos xususiyatlari bola tarbiyasidagi stressga sezilarli ta'sir ko'rsatadi, masalan, ota-onaning bolani tarbiyalashda bolaning xatti-harakatini idrok etishi. Ota-onaning o'z shaxsiyati va sog'lig'i, ikki tomonlama daromadli oila va ota-onaning ruhiy barqarorligi, turmush o'rtog'i bilan munosabatlari, madaniy daraja va ijtimoiy yordam ota-onalarning xususiyatlariga kiradi. Ota-onalarning bu xususiyatlari turg'unlik, malaka va ota-onalarning shaxsiyati va patologik omillariga mos keladigan bog'liqlik va vaziyat o'zgaruvchilariga mos keladigan turmush o'rtoqlar o'rtasidagi munosabatlar, izolyatsiya, sog'liq va zulm bilan izohlanadi. Bu yerda kompetentsiya ota-onalar o'z vazifalarini bajarishda o'z farzandlarining ehtiyojlarini qanchalik to'g'ri bajara olishlari, tushunishlari va bolalarining ehtiyojlarini qanchalik qondirishlari bilan bog'liq. Qobiliyati past bo'lgan ota-onalar bola rivojlanishi uchun zarur bo'lgan bolani tarbiyalashda haqiqiy qo'llab-quvvatlash muhiti yo'qligi sababli bilim yoki yordam bera olmaydi, shuning uchun ota-onalar farzandlarini tarbiyalashda ko'proq stressni boshdan kechiradilar.

Uchinchidan, hayotiy stress deganda odamlarning kundalik hayotida boshdan kechiradigan va yashash muhiti, iqtisodiy sharoitlar, ikki tomonlama daromad, madaniy daraja va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bazasi katta ta'sir ko'rsatadigan stressni anglatadi. Er-xotinning farzand tarbiyasiga nisbatan turlicha qarashlari va iqtisodiy sharoitlarning yomonlashuvi tufayli yashash og'irligi ularni ruhiy tushkunlik va nochor his qilishiga olib keladi, shaxsiy muammolar esa bolalarni tarbiyalashni qiyinlashtiradi, natijada tanglik va ijtimoiy izolyatsiya, xavfsizlik va sog'liq uchun xavf tug'diradi. Bu ota-ona stressining kuchayishiga olib keladi.

Shunday qilib, ota-ona stressi oiladagi stressni tashkil etuvchi omil va onaning individual muammosi emas, balki bola tarbiyasi bilan chambarchas bog'liq va bolaning ijtimoiy rivojlanishiga emotsional rivojlanish va oilaning funksional rivojlanishi sezilarli ta'sir ko'rsatadigan muhim o'zgaruvchidir. Xususan, onalar uchun o'z ota-ona rolini bajarishda bolalarning bolalik va yoshlik davridagi ota-onalik stressini idrok etishi va tushunishi juda muhimdir. Onaning tarbiyalashdagi stressi nafaqat uning hayoti, balki bolaning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omil bo'lishi mumkin, bu uning ota-ona sifatidagi tajribasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, shuning uchun onaning tarbiyalash stressiga katta e'tibor berish va ular bilan bog'liq omillar bo'yicha tadqiqotlar olib borish kerak.

Abidin (1995) tegishli tadqiqotlarga nazar tashlab, bolaning xususiyatlari, ota-onalarning xususiyatlari, hayotdagi turli hodisalar, ular atrofida sodir bo'layotgan voqealar va turli muhitlar ota-onalarning rolini ham zararli, ham foydali tomonlarini ta'minlashini aniqlagan va ta'sir qilishi aytilgan. Ota-onalarning bu stressi ota-onalarning xatti-harakatlariga ijtimoiy yordam, ota-onalarning malakasi, nikoh munosabatlari va jismoniy resurslar o'rtasidagi o'zaro ta'sir orqali ta'sir qiladi. Cogito (2015) ga ko'ra, ayollar o'zlarining eng muhim burchi - onalik ekanligini da'vo qilishadi. Onaning farzandlari oldidagi mas'uliyati cheksiz ekanligini hisobga olsak, mehnat va ijtimoiy hayotda ishtirok etishi kerak bo'lgan ayollar farzandlari uchun ko'p vaqt va fidoyiliklarini sarflayotganini ko'rish mumkin.

Shunday qilib, onaning bolalariga stressni bartaraf etish ta'siri uning ota-onaga bo'lgan ijobiy munosabatiga ta'sir qiladi. Ota-onalari doimiy ijobiy munosabatdan foydalanadigan va rag'batlantiradigan bolalar o'zlarini hissiy tartibga solish uchun g'amxo'rlikka muhtoj mavjudotlar sifatida ko'rishadi va birgalikda

hayotlarida salbiy his-tuyg‘ularni emas, balki ijobiy his-tuyg‘ularni ifodalash ehtimolini oshirish orqali barqaror his-tuyg‘ularni boshdan kechiradilar.

Ushbu tadqiqotning maqsadi O‘zbekistondagi onalarning shaxsiy xususiyatlariga ko‘ra ota-onalikka bo‘lgan munosabat va ota-onalik stressidagi farqlarni va bolalarning individual xususiyatlariga ko‘ra ijtimoiy rivojlanishdagi farqni o‘rganish hamda onalarning ota-onalikka munosabati o‘rtasidagi munosabatlarni tahlil qilishdan iborat. Shu maqsadda quyidagi tadqiqot savollari belgilandi.

Tadqiqot savoli:1.Onalarning ota-onalik stressi va bolaning ijtimoiy rivojlanishining umumiy tendensiyasi qanday?

Tadqiqot savoli:2.Onaning shaxsiy xususiyatlariga ko‘ra, ota-onalik munosabati va ota-onalikning stressida farq bormi?

Tadqiqot savoli:3.Bolalarning individual xususiyatlariga ko‘ra ijtimoiy rivojlanishida farq bormi?

Tadqiqot ob‘yektlari O‘zbekistonning Xorazm viloyatida joylashgan 4ta bolalar bog‘chasidagi 200 nafar tarbiyalanuvchi va ularning onalari edi. Ostberg (1998), Ostberg va Hagekull (1997) tadqiqotida Abidin (1990) tomonidan ishlab chiqilgan ota-onaning stressini o‘lchash uchun ishlab chiqilgan. Ota-ona stressi indeksiga (PSI) asoslanib, faqat bola tarbiyasidagi stressni o‘lchash uchun mo‘ljallangan tadqiqotni ishlab chiqdilar. PSQ (Ota-onalik stressi so‘rovi) anketasi Eun-Kyung Huh (2004) tomonidan moslashtirilgan va o‘zlashtirilgan. Onalarning ota-onalik munosabatlarini o‘rganish uchun Won-Young Li (1983) tomonidan moslashtirilgan Schaeferning MBRI (Onalar xulq-atvorini o‘rganish vositasi) ishlatilgan. Yig‘ilgan ma’lumotlar bo‘yicha statistik tahlil SPSS 23.0 dasturi yordamida amalga oshirildi. Tadqiqot mavzusining umumiy tafsilotlarini bilish uchun chastota va foizlar olindi va o‘lchov vositasining ishonchliligini tekshirish uchun Kronbax a koeffitsiyenti hisoblab chiqildi.

Xulosa

Biz onaning ota-onalik stressi va bolaning ijtimoiy rivojlanishi bo‘yicha tavsiflovchi statistik ma’lumotlarni o‘tkazdik va onaning ota-onalik stressi va bolaning ijtimoiy rivojlanishi o‘rtasidagi farqni aniqlash uchun t-test va ANOVA tahlilini o‘tkazdik. Pearson korrelyatsiya tahlili onaning ota-onalik stressi va bolaning ijtimoiy rivojlanishi o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish uchun o‘tkazildi.

Onaning individual o‘zgaruvchilari bo‘yicha ota-onalik munosabati va ota-ona stressini o‘rganish orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy rivojlanishidagi farqlarni tahlil qilish natijalari va onaning ota-onalik stressi va bolaning ijtimoiy rivojlanishi o‘rtasidagi bog‘liqlikni tahlil qilish quyidagicha:

Birinchidan, onaning ota-onalik stressi va bolaning ijtimoiy rivojlanishi bo‘yicha tavsiflovchi statistik ma‘lumotlar natijasida, onaning ota-onalik munosabati pastki omillar orasida eng yuqori rad etish munosabatini va eng past nazorat qiluvchi munosabatni ko‘rsatdi. Onaning ota-onalik stressi sub-faktorlar orasida sog‘liq bilan bog‘liq eng yuqori va eng past rol chegarasini ko‘rsatdi. Bolaning ijtimoiy rivojlanishining kichik elementlarida o‘z-o‘zini yo‘naltirish eng yuqori, empatiya nazorati esa eng past darajada ekanligi aniqlandi.

Ikkinchidan, onaning individual o‘zgaruvchilari bo‘yicha ota-ona munosabati bolaning yoshi, onaning ta‘lim darajasi, onaning kasbi va uy xo‘jaligining umumiy daromadida sezilarli farqlarni ko‘rsatdi. Ota-onalarning stressi bolaning yoshi, onaning yoshi, onaning ma‘lumot darajasi va onaning kasbi o‘rtasida statistik jihatdan sezilarli farq borligi aniqlandi.

Uchinchidan, bolalarning ijtimoiy rivojlanishida bolaning yoshi, onaning ta‘lim darajasi va onaning kasbi bo‘yicha sezilarli farq borligi aniqlandi.

Bu ota-onalarning stressini kamaytirishga yordam beradigan ota-onalarning ta‘limi fan dasturini ishlab chiqish zarurligini va yosh bolalarning ijobiy ijtimoiy rivojlanishi uchun turli usullarni o‘rganish zarurligini ko‘rsatdi. Buning uchun ta‘lim muassasalarida zamonaviy ota-onalar uchun farzand tarbiyasida foydalaniladigan o‘quv qo‘llanmalar, tavsiyalar, psixologik treninglar, chet el tajribasidan foydalangan holda darsliklar ishlab chiqishni ko‘zda tutadi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Abidin.R.R. (1990). Parenting stress index /Short Form (PSI/SF): Charlottesville, V.A.; Pediatric Psychology Pas.
2. Abidin.R.R., (1992). The Determinants of parenting behavior. The Journal of Clinical Child, 21(4), 401-412.
3. Ibodullayeva.D. (2022). Onalarning ota-onalik munosabati, ota-onalik stressi va bolaning ijtimoiy rivojlanishi o‘rtasidagi munosabatlar tahlili: O‘zbekiston Respublikasi Xorazm viloyati misolida. Magistrlik dissertatsiyasi. Honam university.

4. Eunjin Kang, Ejn Li va Jeonglim Li (2016). Onaning ota-onalik xatti-harakati, ota-onaning stressi va madaniy infratuzilmadan foydalanish chastotasining bolalarning ijtimoiy ko'nikmalariga ta'siri. Koreyscha chaqaloqlar va bolalarni parvarish qilish jurnali 98. 29-49.
5. Kim Geum-son (2011). Ota-onalarning ota-onalikka bo'lgan munosabatining bolalarning ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri: Cheongju hududidagi bolalar bog'chalariga qatnaydigan bolalarga qaratilgan. Cheongju universiteti magistrlik dissertatsiyasi.
6. Kim Yon Ok (2003). Yosh bolalarda ijtimoiy xulq-atvorni baholash shkalasini ishlab chiqish bo'yicha tadqiqot. Bolalar jurnali 24.5.105-118.
7. Kim Yong-im (2017). Onalarning ota-onalik stressining depressiya va tashvishga ta'siri: ego chidamliligining vositachilik ta'siri. Magistrlik dissertatsiyasi, Honam universiteti Oliy ijtimoiy konvergentsiya maktabi.
8. Youngjin Kim (2012). Markaziy Osiyoda mehnat migratsiyasining hozirgi holati va ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri. Slavyanshunolik 28.1.1-26.
9. Kim Eun-Seol va Choi Xye-sun (2008). Koreyslarning bolalarni tarbiyalash haqidagi qarashlari. Seul: Bolalarni parvarish qilish siyosatini rivojlantirish markazi.
10. Jiyoung Kim (2015). Chaqaloq onalarining ota-onalikka bo'lgan munosabati va ota-ona stressi. Stress tadqiqotlari 23.2.91-100.
11. Xyunmi Kim (2004). Ota-onalarning samaradorligi va ota-onalarning xatti-harakatlari va bolalarning ijtimoiy qobiliyatlari o'rtasidagi bog'liqlik. Magistrlik dissertatsiyasi, Ewha Womans University Graduate School.
12. Seonghee Park (2016). Onaning ota-onalikka munosabati, tilni nazorat qilish turi va maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy qobiliyati o'rtasidagi bog'liqlik. Koreya bolalar hamshiralik akademiyasi 22.2. 97-106.
13. Aunola, K., & Nurmi, J. -E. (2005). The Role of Parenting Styles in Children's Problem Behaviour. Child Development 75. 1144-1159.
14. Djurayev Orif (2020). "Koreya va O'zbekiston madaniy holati va xususiyatlarini qiyosiy taqqoslash tadqiqoti" Chungbu university.
15. Kurbanova Xatira (2018). "Koreya va O'zbekiston maktabgacha va boshlang'ich maktab ta'limini o'zgarish jarayonini taqqoslash tadqiqoti" Chungbu university.
16. Mutalipova, M. J. (2015). Xalq pedagogikasi, Pedagogika va psixologiya talabalari uchun o'quv qo'llanma, "Fan va texnologiya".

17. Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Parental Discipline and Affection and Children's Prosocial Behaviour: Genetic and Environmental Links. *Journal of Personality and Social Psychology* 90.1. 147.
18. Fantuzzo, J., and McWayne, C. (2002). The Relationship between Peer-play Interactions in the Family Context and Dimensions of School Readiness for Low-income Preschool Children. *Journal of Educational Psychology* 94.1. 79-87.
19. Cogito (2015). Turkiyede ebeveynlik Bilge Selcuk ile soylesi.
20. Crnic, K.A. & Greenberg, M.T. (1990). Minorparenting stresses with youngchildren. *Child Development*. 61, 1628-1637.

Research Science and
Innovation House

